

2. Hafta

Taş Süslemede Figür Kullanımı ve Kaynakları

SAN415 ANDOLU TÜRK MİMARİSİNDE SÜSLEME
(17.YÜZYILA KADAR)
DR. ÖĞR. ÜYESİ RÜSTEM BOZER

Figür, Selçuklu sanatında, gerek taşınabilir malzemede gerekse mimari süslemede karşımıza çıkan türlerden biridir. Türklerin gittikleri hemen her coğrafyada az veya çok kullandıkları figürler, Avrasya Hayvan Üslubu denen ve genel çerçevesi Asya'dan bu yana pek de değişmeyen özellikler taşır. Bunlara güç, kuvvet, hâkimiyet, arma, koruyucu unsur, bolluk-bereket, ay-güneş, koruyucu ruh, ruha eşlik eden/koruyan güç vb. sembolik anlamlar yüklenmiştir. İslam öncesi göçebe kültürünün inancı olarak Şamanizm, söz konusu sembollerin çıkış noktası olarak gösterilir ve bu eski alışkanlıkların İslamiyet'i kabul ettikten sonra da halk içinde yaşadığı ileri sürülür.

Dolayısıyla, Selçuklu sanatında kullanılan figürlerde de benzer sembollerin aynı inançla devam ettiği pek çok araştırmacı tarafından benimsenir. Ancak burada göz önünde bulundurulması gereken bazı hususlar da vardır. Eski inançlara dair bir takım geleneklerin halk içinde yaşaması başka, cami/mescit gibi dini ya da kamuya ait diğer yapılarda o inançla kullanılması başkadır. İslam'ı din olarak seçen ve temel olarak Allah'a şirk koşmayacağını, başka bir varlıktan medet umulmayacağını kabul eden bir bani, söz gelişi, inşa ettirdiği caminin kapısına işlenen aslan figürünü sanırım koruyucu unsur olarak görmeyecektir.

Ayrıca camiye gelen sade vatandaştan âlimine kadar pek çok kişi de böyle bir yaklaşımı kabul etmeyecektir. Burada tasvir yasağı tartışmasından bağımsız olarak, figürlere atfedilen mitolojik anlamların İslam'daki yeri konusunun iyi sorgulanması gerektiğini ifade etmek istiyoruz. Konunun bu açıdan incelenmesi ve değerlendirilmesi önemlidir. Selçuklu çağında karşılaşılan figürlerin hepsine derin mitolojik anlamlar yüklemeyen, bir kısmının arma, zafer, iktidar gücü gibi simgesel değerler taşıdığını da kabul ederek, bunların çoğunlukla bir süsleme unsuru olarak kullanılmış olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.